

ПІДСТАВИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

ВАСИЛЬЄВА Наталія Сергіївна - здобувач Харківського національного університету
внутрішніх справ

УДК 342.951

Проанализированы научные взгляды на содержание и виды оснований административной ответственности. Определено содержание фактического, нормативного и процессуального оснований административной ответственности. Проанализировано действующее законодательство, которое закрепляет административные проступки в сельском хозяйстве. На основе анализа нормативно-правовых актов определены основания административной ответственности в сельском хозяйстве.

Ключові слова: підстава адміністративної відповідальності, нормативна підстава, фактична підстава, процесуальна підстава, підстави адміністративної відповідальності за правопорушення в сільському господарстві.

Вчинення адміністративного правопорушення у сільському господарстві тягне для його суб'єкта настання адміністративної відповідальності, під якою прийнято розуміти негативне реагування держави, в особі її уповноважених органів та посадових осіб, на протиправну діяльність особи, яка підпадає під ознаки адміністративних проступків. Заходи адміністративної відповідальності можуть бути застосовані до особи лише при наявності визначених законодавством підстав. Саме визначення та належне обґрунтування цих підстав дозволяє притягнути особу до адміністративної відповідальності та накласти на неї відповідне адміністративне стягнення. Правильне визначення підстав адміністративної відповідальності є однією

з основних гарантій законності в процесі розгляду та вирішення справ про адміністративні правопорушення. У зв'язку з цим визначення та характеристика підстав адміністративної відповідальності у сільському господарстві набуває особливого значення.

Підстави адміністративної відповідальності розглядалися такими вченими, як Г.А. Аванесов, О.М. Бандурка, Д.М. Бахрах, О.П. Беца, К.Л. Бугайчук, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, М.М. Дорогих, О.П. Ключніченко, А.Т. Комзюк, Я.Ю. Кондратьєв, В.М. Кудрявцев, Д.М. Лук'янець, Г.М. Міньковський, Л.Л. Попов, О.І. Остапенко та іншими. Проте питання визначення підстав адміністративної відповідальності в сільському господарстві не знайшли свого відображення в їх працях.

Метою даної статті є визначення підстав адміністративної відповідальності у сільському господарстві. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: проаналізувати наукові погляди на зміст та види підстав адміністративної відповідальності; визначити зміст фактичної, нормативної та процесуальної підстави адміністративної відповідальності; на основі аналізу чинного законодавства визначити підстави адміністративної відповідальності в сільському господарстві.

Перш ніж визначити підстави адміністративної відповідальності в сільському господарстві необхідно визначити зміст підстав адміністративної відповідальності в загальному вигляді. З цього приводу

Д. Лук'янець зазначає, що якщо розглядати адміністративну відповідальність як специфічні правовідносини, не можна обійти увагою підстави виникнення цих правовідносин, але насамперед слід уявити, що розуміється під поняттям «підстава адміністративної відповідальності» [1, с. 52].

З погляду етимології, термін підстава означає причину, достатній привід, який виправдовує що-небудь. У юридичному розумінні цей термін означає правовий наслідок вчинення проступку, покладання на особу обов'язку відповідати за порушення правової заборони перед державою і понести всі передбачені за це законом санкції [2, с. 81].

Під широким розумінням підстав юридичної, у тому числі й адміністративної, відповідальності слід вважати, по-перше, право держави на застосування примусових заходів до людини, яка вчинила протиправне діяння; по-друге, причини, з приводу яких держава встановлює юридичну відповідальність [3, с. 96].

На сьогоднішній день у науці адміністративного права відсутній єдиний погляд на поняття та зміст підстав адміністративної відповідальності. Деякі науковці під підставами правової відповідальності розуміють наявність у діях особи складу правопорушення, інша частина підставами вважає об'єктивно протиправне діяння, вчинення адміністративного проступку – суспільно небезпечної, протиправної, винної дії або бездіяльності, що порушує адміністративний закон [4, с. 160]. Тобто вчені зійшлися на тому, що єдиною підставою адміністративної відповідальності є вчинення адміністративного правопорушення, тобто протиправної, винної (умисної або необережної) дії чи бездіяльності, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [5].

Інші науковці дещо по-іншому трактують дане поняття. Так, С. Алфьоров акцентує увагу на тому, що підставою адміністративної відповідальності потрібно розуміти умови, за наявності яких можливе притягнення особи до адміністративної відповідальності

[6, с. 162]. Дане визначення не зовсім чітко характеризує суть підстави адміністративної відповідальності, оскільки згідно з чинним законодавством єдиною умовою, за якою на особу можна накласти адміністративне стягнення, є вчинення нею протиправного діяння, що підпадає під ознаки адміністративного правопорушення, закріпленого в Кодексі України про адміністративні правопорушення та в інших законодавчих актах.

З точки зору С. Гончарука, підставами для відповідальності за адміністративні проступки є: а) чинне законодавство про адміністративні правопорушення, передусім КУпАП (юридична підстава); б) факт вчинення особою адміністративного правопорушення (фактична підстава) [7, с. 97, 108]. Тобто вчений вважає, що, окрім самого адміністративного правопорушення, підставою адміністративної відповідальності є ще й наявність нормативно-правового акта, де воно закріплене. Необхідно зазначити, що ці підстави є взаємозалежними, оскільки діяння може бути визнаним адміністративним правопорушенням лише тоді, якщо за нього передбачено адміністративну відповідальність відповідним нормативно-правовим актом.

З. Гладун розрізняє фактичну та процесуальну підстави адміністративної відповідальності. Причому під першою пропонується розуміти наявність у діянні особи складу адміністративного проступку, передбаченого Кодексом України про адміністративні правопорушення, а під другою – рішення про притягнення особи до адміністративної відповідальності [8, с. 123]. Така класифікація підстав відповідає конституційним принципам, оскільки згідно з принципом презумпції невинуватості особа вважається невинною у вчиненні правопорушення доти, доки її вину не буде доведено у встановленому законом порядку. Такий порядок передбачає, що рішення у справі про адміністративне правопорушення повинно закріплюватися в постанові компетентного суб'єкта, де зазначається винність особи у вчиненні проступку, а також вказується вид та міра покарання, що застосовується до особи.

Проаналізувавши наведені точки зору, можна побачити, що всі вчені сходяться на

тому, що основною підставою адміністративної відповідальності є факт вчинення особою адміністративного правопорушення, відповідальність за яке передбачена чинним законодавством. У той же час в науці адміністративного права склалася точка зору, згідно з якою підставами адміністративної відповідальності визначають, як правило, адміністративне правопорушення (проступок), і, як виняток, підставами можуть слугувати інші протиправні діяння (наприклад, діяння, що містить ознаки складу злочину, який не становить значної суспільної небезпеки) [9, с. 81–82].

Проте найбільш деталізованою та повною є система підстав адміністративної відповідальності, до якої включають:

- фактичну (вчинення адміністративного правопорушення);
- нормативну (сукупність правових нормі закріплюють склади адміністративних правопорушень, а також порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності);
- процесуальну (правовий акт компетентного суб'єкта про визнання особи винною у вчиненні адміністративного проступку та накладення на неї певного адміністративного стягнення).

Враховуючи таку класифікацію підстав адміністративної відповідальності та особливості сільськогосподарської сфери, можна побачити, що фактичною підставою адміністративної відповідальності за правопорушення в сільському господарстві є вчинення особою одного з діянь, закріпленого в главі 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення та в деяких інших законах, та які посягають на встановлений порядок заняття сільськогосподарською діяльністю.

Нормативною підставою є сукупність правових норм, які закріплюють склади адміністративних правопорушень у сільському господарстві, вид та міру покарання за них, суб'єктів, уповноважених накладати адміністративні стягнення та порядок їх застосування. Основним нормативно-правовим актом, що закріплює нормативні підстави адміністративної відповідальності в сільському господарстві є Кодекс України

про адміністративні правопорушення, який у главі 9 надає перелік діянь, які визнаються адміністративними правопорушеннями у сільському господарстві та визначає вид та розмір покарання за них. Крім даного нормативно-правового акту, до нормативних підстав адміністративної відповідальності в досліджуваній сфері можна віднести наступні закони: «Про карантин рослин», «Про пестициди і агрохімікати», «Про зерно та ринок зерна в Україні», «Про захист рослин» та інші.

Процесуальною підставою адміністративної відповідальності у сільському господарстві є наявність постанови у справі про адміністративне правопорушення чи притягнутого до неї документу компетентного органу державної влади чи його посадової особи про визнання особи винною у вчиненні адміністративного правопорушення та накладення адміністративного стягнення. Згідно зі статтею 283 Кодексу України про адміністративні правопорушення така постанова повинна містити: найменування органу (посадової особи), який виніс постанову, дату розгляду справи; відомості про особу, щодо якої розглядається справа; опис обставин, установлених при розгляді справи; зазначення нормативного акта, який передбачає відповідальність за дане адміністративне правопорушення; прийняте по справі рішення [5].

Особа підлягає адміністративній відповідальності за правопорушення в сільському господарстві при наявності всіх трьох підстав. Проте необхідно розділити думку більшості науковців з приводу того, що основною підставою адміністративної відповідальності є факт вчинення особою протиправного діяння, що підпадає під ознаки адміністративного правопорушення в сільському господарстві. Такі діяння повинні відповідати всім ознакам адміністративних проступків, а відповідальність за них має бути передбачена відповідним законодавчим актом.

Склади адміністративних правопорушень у сільському господарстві, за які особа може бути притягнута до адміністративної відповідальності, закріплені в Кодексі України про адміністративні правопорушення та

в інших законодавчих актах. Так, відповідно до зазначеного кодексу особа підлягає адміністративній відповідальності за такі діяння:

- потрава посівів, зіпсуття або знищення зібраного врожаю сільськогосподарських культур, пошкодження насаджень колективних сільськогосподарських підприємств, інших державних і громадських чи фермерських господарств (стаття 104);

- порушення порядку та умов ведення насінництва та розсадництва (стаття 104-1);

- порушення вимог щодо виконання фітосанітарних заходів (стаття 105);

- ввезення в Україну, вивезення з України, транзит через її територію, вивезення з карантинних зон або ввезення до них об'єктів регулювання, які не пройшли фітосанітарного контролю (стаття 106);

- невжиття заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць їх зберігання та переробки (стаття 106-1);

- незаконний посів або незаконне вирощування снотворного маку чи конопель (стаття 106-2);

- порушення правил щодо карантину тварин та інших ветеринарно-санітарних вимог (стаття 107);

- порушення законодавства про племінну справу у тваринництві (стаття 107-1);

- грубе порушення механізаторами правил технічної експлуатації сільськогосподарських машин і техніки безпеки (стаття 108) [5].

Крім Кодексу України про адміністративні правопорушення, проступки в сільському господарстві закріплені і в інших законодавчих актах. Так, наприклад, згідно з Законом України «Про захист рослин» відповідальність за порушення законодавства про захист рослин несуть особи, винні у: поширенні шкідливих організмів внаслідок порушення технології вирощування або зберігання рослин сільськогосподарського та іншого призначення; поширенні шкідливих організмів внаслідок несвоєчасного проведення комплексу профілактичних і винищувальних заходів щодо боротьби зі шкідниками, хворобами і бур'янами; екологічно необґрунтованому здійсненні захисту

рослин; недотриманні вимог нормативно-правових актів з питань захисту рослин, що призвело або може призвести до пошкодження, погіршення стану рослин та якості продукції рослинного походження, а також забруднення довкілля [10] тощо.

Відповідно до Закону країни «Про ветеринарну медицину» за правопорушення в галузі ветеринарної медицини на фізичних, юридичних осіб та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, чия діяльність пов'язана з вирощуванням (розведенням) тварин, виробництвом та обігом об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду, а також з наданням послуг лабораторної діагностики та веденням ветеринарної практики, накладається штраф відповідно до закону [11].

Закон України «Про карантин рослин» визначає, що відповідальність за порушення законодавства у сфері карантину рослин несуть особи, винні у: поширенні карантинних організмів; порушенні вимог фітосанітарних заходів; невиконанні розпорядження державного фітосанітарного інспектора щодо проведення відповідних карантинних заходів; завезенні на територію України, вивезенні з карантинних зон об'єктів регулювання, які не пройшли фітосанітарного контролю, та їх реалізації; невиконанні законних вимог посадкових осіб, які здійснюють державний контроль за додержанням законодавства про карантин рослин [12]; тощо.

Проаналізувавши вищенаведені склади адміністративних правопорушень у сільському господарстві можна зробити висновок, що родовим об'єктом даної групи проступків є суспільні відносини у сфері заняття сільськогосподарською діяльністю. Об'єктивна сторона може виражатися як у формі дій (потрава посівів, зіпсуття або знищення зібраного врожаю сільськогосподарських культур, незаконне вирощування снотворного маку тощо), так і бездіяльності (невжиття заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, невиконання вимог щодо виконання фітосанітарних заходів тощо). Суб'єктами адміністративних правопорушень у сільському господарстві в більшості випадків

АНОТАЦІЯ

Проаналізовано наукові погляди на зміст та види підстав адміністративної відповідальності. Визначено зміст фактичної, нормативної та процесуальної підстав адміністративної відповідальності. Проаналізовано чинне законодавство, що закріплює адміністративні проступки в сільському господарстві. На основі аналізу нормативно-правових актів визначено підстави адміністративної відповідальності в сільському господарстві.

можуть бути як громадяни, так і посадові особи. Окремі проступки вчиняються спеціальними суб'єктами (механізаторами). Суб'єктивна сторона в більшості випадків визначається ставленням правопорушника до наслідків та виражається у формі умислу або необережності. Крім того, необхідно зазначити, що більшість правопорушень у досліджуваній сфері має формальний склад, тобто для встановлення вини особи достатньо довести факт вчинення протиправного діяння.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що основною та першочерговою підставою для притягнення особи до адміністративної відповідальності у сфері сільського господарства є вчинення особою адміністративного правопорушення в даній сфері, склад якого закріплений у відповідних законодавчих актах. У той же час не менш важливими підставами такої відповідальності є наявність нормативно-правового акту, в якому було б закріплено склад адміністративного проступку та стягнення, що застосовується за його вчинення, а також акту компетентного органу державної влади чи його посадової особи про притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності з посиланням на конкретну міру покарання.

Література

1. Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку : монографія / Д. М. Лук'янець. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – 220 с.
2. Адміністративне право України : навч. посіб. / за заг. ред. Т. О. Коломoeць,

SUMMARY

We analyzed scientific views on the content and types of bases of administrative responsibility. The content of actual, regulatory and procedural grounds of administrative responsibility has been defined. We analyzed current legislation that establishes administrative offenses in agriculture. Based on the analysis of legal acts we defined grounds of administrative responsibility in agriculture.

Г. Ю. Гулевської. – К.: Істина, 2007. – 216 с

3. Морозова В.О. Адміністративна відповідальність за правопорушення проти громадської моралі: дис.. канд.. юрид.наук 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Морозова Вікторія Олексіївна. – Ірпінь, 2003. – 198 с.

4. Адміністративне право. Заг. частина : навч. посіб. / [С. М. Алфьоров, С. В. Ващенко, М. М. Долгополова, А. П. Купін]. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 216 с.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення

6. Адміністративне право. Заг. частина: навч. посіб. / [С. М. Алфьоров, С. В. Ващенко, М. М. Долгополова, А. П. Купін]. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 216 с.

7. Гончарук С. Т. Адміністративне право України : навч. посіб. / С. Т. Гончарук. – К., 2000. – 240 с.

8. Гладун З. С. Адміністративне право України : навч. посіб. / З. С. Гладун. – Тернопіль, 2004. – 579 с.

9. Адміністративне право України : навч. посіб. / за заг. ред. Т. О. Коломoeць, -Г. Ю. Гулевської. – К.: Істина, 2007. – 216 с.

10. Про захист рослин: Закон України від 14.10.1998 № 180-XIV// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1998. – № 50-51. – Ст.310

11. Про ветеринарну медицину: Закон України від 25.06.1992 № 2498-XII// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 36. – Ст.531

12. Про карантин рослин: Закон України від 30.06.1993 № 3348-XII// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 34. – Ст.352